

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλείδα στο διαγώνισμα Απριλίου / Μαΐου

Διδαγμένο κείμενο

A1. (1 μονάδα για κάθε χαρακτηρισμό + ένα χωρίο τεκμηρίωσης) $\times 3$ προτάσεις = 6 μονάδες

α. Λάθος:

→ και γάρ τήν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθὺς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως ... πρὸς τὴν ἄσκησιν αὐτῆς.

β. Σωστό:

→ Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον»

γ. Σωστό:

→ Βάναυσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν ... τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων [ἢ τὴν ψυχὴν] ἢ τὴν διάνοιαν.

A2. 2 ερωτήματα $\times 2$ μονάδες = 4 μονάδες

- **α.** «αὐτὴν», «αὐτῆς» → «ἀρετὴν»
- **β.** «ῥωρισμένη» → «μεσότητι»

B1.α. 4 σημεία (•) $\times 1$ μονάδα = 4 μονάδες

Ο Αριστοτέλης στο παρόν χωρίο επισημαίνει ότι οι άνθρωποι διαφωνούν για το αν οι νέοι είναι καλό να εκπαιδεύονται με σκοπό την κατάκτηση της αρετής και του ἀριστού βίου και αν πρέπει να αποβλέπουν με την παιδεία στην πνευματική καλλιέργεια ή στη διάπλαση ἡθους.

- Ο εκφραστικός τρόπος πάνω στον οποίο οικοδομεί την τελειολογική του σκέψη είναι η χρήση των αλληπάλληλων εμπρόθετων προσδιορισμών του σκοπού: «πρὸς ἀρετὴν», «πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον», «πρὸς τὴν διάνοιαν», «πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος».
- Η σύνταξη αυτή χρησιμοποιείται από τον Αριστοτέλη, για να αναφερθεί σε **πιθανούς διδακτικούς σκοπούς**. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από τα Πολιτικά ο φιλόσοφος αναφέρεται σε τρεις διακριτές περιοχές της παιδαγωγικής έρευνας: α) **διδακτικοί σκοποί**, β) **εκπαιδευτική πρακτική** και γ) **γνωστικό αντικείμενο**.
- Ως πιθανοί σκοποί της παιδείας παρατίθενται διαζευκτικά η αρετή ή ευτυχία, η ανάπτυξη του πνεύματος ή η καλλιέργεια της ψυχής, η χρησιμότητα της γνώσης ή η αυταξία της. Η τρέχουσα εκπαιδευτική πρακτική μόνο ταραχή μπορεί να προκαλέσει στον ερευνητή, γι' αυτό και προσωρινά προσπερνάται. Ως γνωστικό αντικείμενο, τέλος, ορίζονται όλες οι δράσεις, σωματικές και πνευματικές, των ελευθέρων πολιτών.
- Πιο συγκεκριμένα, άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει «πρὸς ἀρετὴν», «πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον». Η αρετή αναφέρεται και στο καθαρά λογικό μέρος της ψυχής (διανοητικές αρετές) και σε ενέργειες της βούλησης, που ελέγχονται από τη **λογική**, αλλά γεννιούνται με τον εθισμό (ηθικές αρετές). **Η αρετή αποτελεί τη βάση του «αίρετώτερου βίου**. Επίσης, άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει «πρὸς τὴν διάνοιαν», θεωρούν δηλαδή ότι **η παιδεία έχει νόημα ως άσκηση του νου, ως μαθητεία μόνο του πνεύματος**. Τέλος, κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν ότι η παιδεία πρέπει να στοχεύει «πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος», θεωρούν δηλαδή ότι **η διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα αποτελεί κύριο διακύβευμα της παιδείας**.

B1.β. 6 σημεία (•) $\times 1$ μονάδα = 6 μονάδες

- Η διαπίστωση ότι η έρευνα για την παιδεία δεν διευκολύνεται από την παρατήρηση της τότε παρεχόμενης εκπαίδευσης («ἐμποδὼν παιδεία») αποδεικνύει τον **ρεαλιστικό και εμπειρικό χαρακτήρα της αριστοτελικής σκέψης**. Η απουσία νομικού πλαισίου για την εκπαίδευση και ο ιδιωτικός της χαρακτήρας προσανατολίζουν τους ανθρώπους σε ανόμοιες επιλογές παιδείας.
- **Με τη φράση «ἐμποδὼν παιδείας» ο Αριστοτέλης εννοεί την παιδεία με την οποία είμαστε καθημερινά σε επαφή, την παιδεία που ισχύει στην κοινωνία μας.** [φιλοσοφικός λόγος]

[Σε ένα παρακάτω χωρίο των Πολιτικών (1337 b 23) αναφέρει τι αποτελούσε συνήθως την παιδεία του καιρού του. Τα μαθήματα που διδάσκονταν εκείνη την εποχή, τα διακρίνει σε τέσσερεις κλάδους και ήταν:

α) ανάγνωση και γραφή, αντικείμενα τα οποία θεωρούνταν χρήσιμα για τη ζωή («χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»)

β) γυμναστική, η οποία συντελούσε στην καλλιέργεια της ανδρείας,

γ) μουσική, η οποία θεωρούνταν και χρήσιμη για τη ζωή και ασκούσε ηθική επίδραση στον άνθρωπο,

δ) μερικές φορές σχέδιο και ζωγραφική, δεξιότητες που θεωρούνταν κι αυτές χρήσιμες για τη ζωή.

Η αριθμητική δεν αναφέρεται, επειδή ίσως στην Αθήνα αυτή διδασκόταν στο σπίτι και όχι στο σχολείο.] [φιλικός λόγος]

- Ο φιλόσοφος διακρίνει στην εποχή του και μας παραδίδει τρεις μορφές παιδείας: αυτήν που παρέχει ό,τι είναι **χρήσιμο και πρακτικό για τη ζωή (ωφελιμιστική παιδεία)**, αυτήν που στοχεύει στην αρετή (ηθοπλαστική παιδεία) και αυτήν που εστιάζει σε πιο «περιττά» πράγματα, όπως η μουσική και η γεωμετρία (γνωσιοκεντρική/νοησιαρχική παιδεία).

- **περιττά: Με την έκφραση αυτή ο Σταγειρίτης δηλώνει το σύνολο των γνώσεων που δεν αποβλέπουν σε άμεσες πρακτικές εφαρμογές. Είναι πολύ χαρακτηριστική η αναφορά του στη γνώση, τη θεωρούμενη από κάποιους άχρηστη, που είχαν προσωκρατικοί φιλόσοφοι όπως ο Θαλής και ο Αναξαγόρας:** [«Από όσα λοιπόν έχουμε πει έγινε πια φανερό ότι η φιλοσοφική σοφία είναι και επιστημονική γνώση και διανοητική αντίληψη των πιο αξιόλογων και των πιο πολύτιμων από την άποψη της φύσης τους πραγμάτων. Αυτός είναι ο λόγος που τον Αναξαγόρα, τον Θαλή και τους όμοιους τους οι άνθρωποι τους λένε σοφούς, όχι όμως φρόνιμους, αφού τους βλέπουν να μην ξέρουν τι είναι συμφέρον για τον εαυτό τους· λένε δηλαδή γι' αυτούς ότι ξέρουν πράγματα μοναδικά, θαυμαστά, δυσνόητα και θεϊκά, που είναι όμως άχρηστα –με το νόημα ότι δεν ψάχνουν να βρουν τι είναι αυτό που λέμε “καλό για τον άνθρωπο”» (Ηθικά Νικομάχεια 1141b2-8, μετάφραση Δ. Λυπουρλής).]

- Τέλος, ο φιλόσοφος διαπιστώνει ότι δεν υπάρχει καμιά απολύτως συμφωνία για το τι είναι αρετή και ποιες σπουδές οδηγούν σε αυτήν, με αποτέλεσμα να υπάρχει ποικιλία απόψεων για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί ένα άτομο να ασκηθεί στην αρετή. **Όλοι αυτοί οι προβληματισμοί οφείλονται στο ότι όλοι τιμούν την αρετή, ο καθένας όμως δίνει διαφορετικό περιεχόμενο σε αυτή και επομένως, διαφοροποιείται και ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να ασκείται.** [Παρόμοιο προβληματισμό είχε διατυπώσει και ο Πλάτωνας στον διάλογο Λάχης (190 b 7), όπου αναφέρει: «Αν δεν ξέρουμε καν τι είναι η αρετή, με ποιον τρόπο θα συμβουλευόμαστε κάποιον πώς να την κατακτήσει πιο εύκολα;»: φιλοσοφικός λόγος]

- **Κανένας τύπος παιδείας από αυτούς δεν ικανοποιεί απόλυτα τον Αριστοτέλη**, γιατί καθένας από μόνος του δεν είναι σε θέση να προσφέρει όλα εκείνα τα γνωρίσματα που απαιτούνται για τη συγκρότηση της προσωπικότητας του σπουδαίου πολίτη ή του πολιτικού. Ο φιλόσοφος δεν αποδοκιμάζει κάποια διάσταση γνώσης (χρήσιμη, επιστημονική και ηθοπλαστική), απορρίπτει όμως τη μονομέρεια της παρεχόμενης γνώσης, ιδίως της πρακτικά/επαγγελματικά προσανατολισμένης.

B2. κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, 10 μονάδες.

- Στα δοθέντα κείμενα εξετάζεται η επίδραση που μπορεί να έχει στην ανθρώπινη συμπεριφορά το πάθος και, συνακόλουθα, η ανάγκη και ο τρόπος με τον οποίο μπορεί το άτομο να ελέγξει τον εαυτό του.

Συναίσθημα, κατά τον **Αριστοτέλη**, είναι η ψυχική κατάσταση, την οποία βιώνει ένας άνθρωπος όπως και το σύνολο των αντίστοιχων σωματικών αντιδράσεων και εκδηλώσεων (κυρίως αυτό: κινήσεις, μορφασμοί, φωνές, εκκρίσεις αδένων κά). Εφόσον το στοιχείο του τρόπου εκδήλωσης ενός συναισθήματος εκφέρεται τελευταίο, πρέπει να θεωρήσουμε το συναίσθημα μόνο ως σύνολο των σωματικών εκδηλώσεων του ατόμου.
(για εισαγωγική αναφορά = 1 μονάδα)

- Ο Αριστοτέλης προτιμά να αναφερθεί στα πάθη μέσω **απαρεμφάτων: φοβηθῆναι, θαρρῆσαι, λυπηθῆναι**. **Θέλει να τονίσει ότι στην περίπτωση της ηθικής δεν έχει τόσο σημασία το συναίσθημα που αναπτύσσει ο άνθρωπος στην ψυχή του, αλλά η έμπρακτη εκδήλωσή του.** Η αρετή και η κακία κρίνονται πάντα στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων.
- Ο φιλόσοφος τονίζει ότι **στα συναισθήματα υπάρχει υπερβολή και έλλειψη, καθώς μπορούμε να τα βιώσουμε είτε σε μεγαλύτερο είτε σε μικρότερο βαθμό.** Αν τα αισθανόμαστε σε μεγαλύτερο βαθμό («μᾶλλον»), τότε **φτάνουμε στην υπερβολή**, ενώ, αν τα αισθανόμαστε σε μικρότερο βαθμό («ἥττον»), **φτάνουμε στην έλλειψη**.

Όμως, ούτε το «μᾶλλον» ούτε το «ἥττον» είναι καλά («οὐκ εὖ»). Πρέπει, μάλιστα, να σημειώσουμε ότι μετὰ τα επιρρήματα «μᾶλλον» και «ἥττον» εννοείται η γενική συγκριτική «τοῦ δέοντος», η οποία προσδίδει δεοντολογικό χαρακτήρα στο κείμενο και καθορίζει τα όρια του μέτρου, της ηθικά ορθής πράξης.

- Ο **Ευριπίδης**, στο χωρίο από τις Φοίνισσες, παρουσιάζει την Ιοκάστη να **καλεί τους γιους της σε αυτοσυγκράτηση** («Στ' ὄνομα των θεῶν ... ἀφήστε τις υπερβολές!») Προειδοποιεί μάλιστα τον Ετεοκλή να μην αφήσει την **φιλοδοξία** του να τον κυριεύσει, καθώς «μόνο ερείπια αφήνει πίσω της», στον ιδιωτικό και τον δημόσιο βίο. **Εμφανές** είναι στο ύφος του λόγου **το δέον**.

Πάντως δεν προχωρεί και σε ευθείες αναφορές σχετικές με την έλλειψη, όπως ο Αριστοτέλης.

(3 μονάδες)

- «τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς.»:
Για να μπορέσει να διατηρηθεῖ **η μεσότητα στα συναισθήματα**, που είναι το «ἄριστον», πρέπει να τηρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες παρουσιάζονται από τον **Αριστοτέλη** με πολυσύνδετο σχήμα (έμφαση). Πρόκειται για **δεοντολογικούς κανόνες** –επαναλαμβάνεται συνεχώς ή εννοείται το «δεῖ». Η εφαρμογή τους απαιτεί μόχθο και επίπονη προσπάθεια. Αυτοί οι κανόνες είναι: **α.** «ὅτε δεῖ»: χρονική στιγμή κατά την οποία πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα, **β.** «ἐφ' οἷς (δεῖ)»: τα πράγματα, οι συνθήκες σε σχέση με τις οποίες πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα, **γ.** «πρὸς οὓς (δεῖ)»: οι άνθρωποι σε σχέση με τους οποίους πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα, **δ.** «οὗ ἔνεκα (δεῖ)»: ο λόγος για τον οποίο πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα, **ε.** «ὡς δεῖ»: ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να εκδηλώνουμε ένα συναίσθημα. Οι ακρότητες στα πάθη και στις πράξεις κρίνονται ανεπιθύμητες, ενώ η μεσότητα επιθυμητή.

(1 μονάδα)

- Ο **ἔπαινος και ο ψόγος** [: επίκριση, αποδοκιμασία], που αποδίδονται από την κοινωνία στα μέλη της, αποτελούν το **χαρακτηριστικότερο δείγμα του πολιτικού χαρακτήρα της αριστοτελικής ηθικής**. Οι καθιερωμένες αξίες της κοινωνίας αποτελούν ένα αντικειμενικό δεδομένο για τον εκάστοτε πολίτη. **Εξισορροπείται έτσι ο προσωπικός - υποκειμενικός χαρακτήρας της ηθικής.**

- Αντίστοιχα και ο **Ευριπίδης** στο χωρίο από τις Φοίνισσες παρουσιάζει τον **Χορό** -ως τον εκφραστή των **κοινωνικών επιταγών και εκπρόσωπο του κοινού αισθήματος περί δικαίου**- να σημειώνει ότι «οι κακές πράξεις ποτέ δεν πρέπει να επαινούνται», γιατί έρχονται σε ρήξη με την δικαιοσύνη. Σε ανάλογο πλαίσιο και η **Ιοκάστη** τονίζει στον Ετεοκλή ότι η **Ισότητα, το μέτρο δηλαδή, «νόμος φυσικός»** που ορίζει για τους ανθρώπους μέτρα και σταθμά, **λειτουργεί ως συνεκτικός δεσμός μιας κοινωνίας**, φέρνοντας κοντά «φίλο με φίλο, χώρα με άλλη χώρα, σύμμαχο με σύμμαχο».

(2 μονάδες)

- Τελικά, για τον **Αριστοτέλη** ο άνθρωπος που διαθέτει φρόνηση αποτελεί συμβολικό ή και ένσαρκο ηθικό πρότυπο μέσα στην κοινωνία και με τις τεκμηριωμένες επιλογές του γίνεται ο **γνώμονας (κανών) της ηθικής - πολιτικής αρετής**: [: Κι άλλωστε ποιο κριτήριο θα ήταν πιο έγκυρο ή ποιος θα ήταν καλύτερος οδηγός μας για τα αγαθά από τον φρόνιμο, που όσα εκείνος θα όριζε, κρίνοντας με βάση την τέλεια γνώση του αγαθού, αυτά θα ήταν αγαθά, όπως τα αντίθετά τους φαύλα – Προτρεπτικός, 39.1-3, μετάφραση Λ. Μπενάκης]. **Το κοινωνικό πρότυπο του φρονίμου είναι επίσης ένα σχετικά αντικειμενικό δεδομένο που μετριάξει τον προσωπικό-υποκειμενικό χαρακτήρα της αριστοτελικής ηθικής.**

[φάκελος υλικού]

Στον **φρόνιμο άνθρωπο** ενώνονται και συνυπάρχουν όλες οι αρετές. Όταν υπάρχει η φρόνηση, γράφει αλλού ο Αριστοτέλης, **όλες οι αρετές θα υπάρξουν**. Οι διάφορες αρετές δείχνουν πώς αντιδρά ο φρόνιμος στις διάφορες περιστάσεις. Αν λείψει μια αρετή, αποδιοργανώνεται το όλον. Έτσι ο **ηθικά σπουδαίος αποτελεί μέτρο σύγκρισης για τους άλλους.**

[φιλοσοφικός λόγος]

- Και ο **Ευριπίδης** όμως, σε μια **αποστροφή του λόγου της Ιοκάστης**, σημειώνει **εμφατικά: «οι φρόνιμοι ικανοποιούνται με όσα τους αναλογούν»**. Ο συνετός, δηλαδή, γνωρίζει αυτό που του αναλογεί και δεν προχωρεί σε υπερφίαλες διεκδικήσεις.

(3 μονάδες)

Συνεπώς, τα αποσπάσματα από τα δυο έργα συγκλίνουν ως προς τη στάση που προτιμάται να τηρούν οι συνετοί άνθρωποι απέναντι στα συναισθήματα και τα πάθη τους. Οι συγγραφείς προτείνουν τον έλεγχο, τη σύνεση και την αυτοσυγκράτηση, ως το κοινωνικά αποδεκτό. Απορρίπτουν κάθε υπερβολική αντίδραση, ενώ ως πρότυπο προβάλλει ο φρόνιμος άνθρωπος, αυτός που μπορεί και τηρεί το μέτρο.

B3. α. Σωστό, β. Λάθος, γ. Σωστό, δ. Λάθος, ε. Σωστό

(5 ερωτήματα x 2 μονάδες = **10** μονάδες)

B4. 10 λέξεις x 1 μονάδα = 10 μονάδες

λανθάνειν ύπολαμβάνουσι μανθάνειν διάνοιαν ἐμποδῶν
 τείνοντα ἀρετήν διαφέρονται διηρημένων τέχνην

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Ξενοφώντας, Απομνημονεύματα, 1. 2. 60-61

Μονάδες 20

Πρωτότυπο κείμενο

Νεοελληνική απόδοση

[60] Ἀλλὰ Σωκράτης γε φανερός ἦν καὶ δημοτικός καὶ φιλάνθρωπος ὢν.

ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητάς* καὶ ἄστους καὶ ξένους λαβὼν οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας* ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ*· ὧν τινες μικρὰ μέρη παρ' ἐκείνου προῖκα λαβόντες

πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπῶλουν, καὶ οὐκ ἦσαν ὥσπερ ἐκεῖνος δημοτικοί·

τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἠθέλον διαλέγεσθαι.

[...].

[62] Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὢν ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου.

καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἄν τις τοῦθ' εὖροι.

[60] Ἀλλὰ ο Σωκράτης τουλάχιστον (βέβαια) ἦταν φανερά και δημοκρατικός (: φίλος του λαού) και φιλάνθρωπος (: αγαπούσε τους ανθρώπους).

Γιατί αν και δέχτηκε (βρήκε, γνώρισε, έλαβε) πολλούς υποστηρικτές και πολίτες και ξένους από κανέναν ποτέ δεν εισέπραξε μισθό για τη συντροφιά του (:τη συναναστροφή, τη διδασκαλία), αλλά σε όλους παρείχε μερίδιο από τα δικά του σε αφθονία· μερικοί (πάλι) από αυτούς αφού έλαβαν λίγα πράγματα από εκείνον (: αν και / αφού πήραν κάποια στοιχεία από τη σοφία / τη διδασκαλία εκείνου) δωρεάν (: ως δώρο), (τά) πουλούσαν στους άλλους έναντι υψηλού αντιτίμου (: μεγάλου ποσού), και δεν ήταν όπως ακριβώς εκείνος δημοκρατικοί (:φίλοι του λαού!).

διότι με όσους (τυχόν) δεν είχαν χρήματα για να (τους) δώσουν (δεν μπορούσαν να τους δώσουν χρήματα), δεν επιθυμούσαν (:αρνούνταν) να συζητούν (:διδάσκουν).

[62] Σε μένα λοιπόν ο Σωκράτης φαινόταν ότι όντας (: επειδή ήταν) τέτοιου είδους άξιζε περισσότερο την τιμή παρά τη θανατική καταδίκη.

Και αν κανείς το εξέταζε σύμφωνα με τους νόμους αυτό θα μπορούσε να διαπιστώσει.

Γ2. Δύο (2) μονάδες για καθένα από τα παρακάτω 5 σημεία.

Μονάδες 10

Ο Ξενοφώντας εκφράζει στο μικροκείμενο την άποψη του ότι ο Σωκράτης θα έπρεπε να τιμάται αντί να θεωρείται ένοχος εγκλημάτων, χρησιμοποιώντας τα ακόλουθα επιχειρήματα ή παραδείγματα:

- Με βάση την κείμενη νομοθεσία **τιμωρούνται με θάνατο οι αποδεδειγμένα ένοχοι σε περιπτώσεις** όπως όταν κάποιος συλληφθεί να **κλέβει ή να ληστεύει ή να αρπάζει χρήματα ή τρυπά τοίχους** (για να κλέψει) **ή να πωλεί ελευθέρους ως δούλους ή να κλέβει ιερά πράγματα** («εάν τις φανερός γένηται κλέπτων ή λωποδυτών ή βαλλαντισιοτομών ή τοιχωρυχών ή άνδραποδιζόμενος ή ιεροσυλῶν»), **εγκλήματα που απείχαν πολύ από το κατηγορητήριο εναντίον του Σωκράτη.**
- Επιπλέον, ο Σωκράτης δεν υπήρξε ποτέ υπεύθυνος για **αδικήματα όπως υποκίνηση εξέγερσης ή προδοσία σε περίοδο πολέμου ή άλλου ανάλογου συμβάντος** («οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος οὔτε στάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλον κακοῦ οὔδενός πώποτε αἴτιος ἐγένετο»).
- Ο Σωκράτης δεν **αδίκησε ποτέ κανέναν στις ιδιωτικές του σχέσεις, δε στέρησε από κανέναν τα αγαθά του, ούτε και τού προξένισε άλλη βλάβη** («οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν»).
- Επιπλέον **λάτρευε τούς θεούς περισσότερο από πολλούς από τους ανθρώπους, αντίθετα προς την εναντίον του κατηγορία** («ὁς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεούς, ὥς ἐν τῇ γραφῇ ἐγγέγραπτο, φανερός ἦν θεραπεύων τούς θεούς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων»).

- Κατασκευασμένη, κατά την άποψη του Ξενοφώντα, ήταν και η κατηγορία ότι διέφθειρε τους νέους, καθώς ο φιλόσοφος απέτρεπε τους μαθητές του από κακές συνήθειες («πονηράς ἐπιθυμίας»), και τούς προέτρεπε να επιθυμούν την ωραιότερη και πιο μεγαλοπρεπή αρετή, με βάση την οποία διοικούνται με σωστό τρόπο τόσο οι πόλεις όσο και οι οικογένειες. («φανερὸς ἦν τῶν συνόντων τὸν πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἶκοι εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν»).

Τις θέσεις του ενισχύει ο Ξενοφώντας με δυο ρητορικά ερωτήματα: Με τα παραδείγματα που φέρει ως δεδομένα, διερωτάται πώς είναι δυνατό να υπήρξε ένοχος ο Σωκράτης για την καταγγελία («Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη τῇ γραφῇ») και πώς δε θα κρινόταν άξιος για μεγάλες τιμές από την πόλη («πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς»)

Γ3.α. Μία (1) μονάδα για τον κάθε τύπο: 5 μονάδες

- γέγονε(ν) / γεγένηται
- περιβέβληκε
- ἔστί(ν)
- τεθεραπευκώς
- αἰτιᾶται

Γ3.β. 1 μονάδα

- ...η αφήγηση πια **1. τοποθετείται στο παρόν και αφορά πράξεις με διάρκεια ή που έχουν συντελεστεί**

Γ3.γ. Μία (1) μονάδα για τον κάθε τύπο: 4 μονάδες

- τῆς μεγαλοπρεποῦς
- πλείονας – πλείους (πλέονας - πλέους)
- ἡμῶν αὐτῶν
- τῆς μείζονος

Γ4.α. Μία (1) μονάδα για το περιεχόμενο του κάθε κελιού: 3 μονάδες.

• <u>πολλοῦ</u>	Γενική (ως πλαγιόπτωτος επιρ. προσδ.) του ποσού, αξίας ή τιμήματος στο ἐπῶλον.
• <u>ἔμοι</u>	Δοτική προσωπική του Κρίνοντος προσώπου, λόγω του ἐδόκει
• <u>κακοῦ</u>	Γενική (ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός) της αιτίας στο επίθετο αἴτιος

Γ4.β. Μία (1) μονάδα για το κάθε σημείο (●), με έμφαση στα υπογραμμισμένα στοιχεία: 3 μονάδες.

- Υπόθεση: σκοπῶν (υποθετική μετοχή, ισοδυναμεί με εἰ + ευκτική). Ανάλυση: εἰ σκοποῖ / σκοποῖη
- Απόδοση: ἂν εὖροι (δυνητική ευκτική)
- Είδος: Λανθάνων (συμπτυγμένος) – Ἀπλή σκέψη του λέγοντος.

Γ4.γ. κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, 4 μονάδες.

- Ἀλλά ὁ Ξενοφῶν ἐδόκει γέ Σωκράτη φανερόν εἶναι καὶ δημοτικὸν καὶ φιλόανθρωπον ὄντα.
 - Υποκείμενο απαρεμφάτου: Σωκράτη - 1 μονάδα,
 - απαρέμφατο: φανερόν εἶναι - 1 μονάδα
 - δημοτικὸν καὶ φιλόανθρωπον - 1 μονάδα
 - ὄντα - 1 μονάδα